

Waterellende in de Westhoek: maak water en bodem sturend

De Westhoek vandaag: boeren zien hun bieten of aardappelen rotten en andere bewoners moeten op de vlucht voor het wellende water. “Kom nu niet naar de Westhoek”. Net een maand na het opheffen van het laatste verbod om water te onttrekken uit een kwetsbare beek, volgde het regenseizoen. Vanuit alle hoeken van het IJzerbekken stroomde het water samen naar de IJzerbroeken en meersen die natuur en landbouw hiervoor al eeuwen hebben voorzien. Maar dit is duidelijk niet voldoende.

Na het water komen de reflecties, gevolgd door studies waaruit een aantal ‘haalbare en betaalbare’ maatregelen worden gefilterd die vervolgens projectmatig worden uitgevoerd in het landschap. We hebben het landschap mismeesterd, we weten dat het anders moet, maar durven niet door te pakken. Net als onze Franse burens.

Alles intensificeert

Sinds de jaren '50 verdween 75% van de Vlaamse wetlands, dat zijn natte weilanden, moerassen en veengebieden. De restanten van het uitgestrekte wetland dat de Westhoek was, zijn de nu overbevroegde IJzerbroeken en Handzamevallei, maar ook de laatste poldergraslanden. Deze gebieden waren het grote wachtbekken voor het IJzerwater, wachtend op laagtij om naar de zee af te vloeien.

Sneller dan ooit stroomt het water nu naar deze gebieden. De regen is niet zo uitzonderlijk, maar door ontginnen van het landschap, verdwenen kleine poelen, broekbosjes, greppels en meanderende beken. Dat deze regio ook deel uitmaakt van de ‘Potato Belt’ én onderdeel is van het toeleveringsgebied van de groentenindustrie, zorgt voor een bijkomende intensivering van het ruimtegebruik: in plaats van overstroombare weiden kwamen de aardappelvelden. Dit, bovenop de ijver om nieuwe gronden aan te snijden voor industrie en wonen: elke centimeter heeft economisch nut, hier in de Vlaanders.

Klimaat

Stilaan wordt het achterland van de kust van cruciaal belang voor water. Haastig aangevoerde pompen voeren het IJzerwater nu over de Ganzenpootsluizen, zowel om de binnenlandse overschotten af te voeren, als om het water van de zee te beletten het binnenland onder water te zetten. Met de zeespiegelstijging wordt het steeds moeilijker om het water van de IJzer af te voeren naar de Noordzee. En met de langere perioden van meer regenval, raken de resterende buffers sneller verzadigd. Het wordt er niet beter op.

Tyranny of the small decisions

Naast het feit dat voor heel wat handelingen geen vergunning nodig is (bv beperkte verhardingen, beperkt ophogen van akkers, drainage, ...), zorgen ook vergunningen zelf voor een som van kleine beslissingen met gezamenlijk groot effect.

Dat laatste hoeft daarom niet in eerste orde te zijn: met elke uitbreiding van een aardappel- of groenteverwerker, groeit de druk op het watersysteem in de Westhoek. Niet alleen de hoeveelheden water (droogte en overschot), maar ook de waterkwaliteit lijdt onder de cumulatieve druk van deze teelten.

Uiteraard zijn er ook andere dynamieken, zoals de snelheid waarmee de regio haar open gebied verhardt, het gebrek aan natuur om water te bergen, de traagheid waarmee waterlopen hersteld

worden naar hun oorspronkelijke bedding, enzovoort.

Het watersysteem moet sturend zijn voor het beleid. Maar toch blijven we veelal hangen in het benedenstreams maken van putten en dijken om het probleem in te dammen.

Bufferbekkens en dijken!

Met de dijken beschermen we woningen in overstromingsgebied en voeren we het water sneller af naar nieuwe overstromingsgebieden, met andere woningen. Bufferbekkens moeten deze woonkernen op hun beurt beschermen. Die bekkens zijn niet alleen heel zichtbare maatregelen tegen overlast, maar vormen ook een waterspaarpot voor de intensieve teelten tijdens de droge zomers. Voor heel wat teelten hangt de landbouw aan het infuus van deze bekkens. En je kan het hen niet kwalijk nemen: dure gronden vergen teelten met hoge winst. Maar wat als het water op is? En wat met de slechte waterkwaliteit, die veelal het gevolg is van de risico's op uitspoeling van nitraten die aan deze teelten verbonden is? En veel intensieve teelten, maakt heel vuil water. Ook in de Westhoek. Wie kan er zich trouwens vandaag nog inbeelden dat drie maanden terug de drinkwaterproductie in de regio onder druk stond? Alles hangt samen.

Milieugebruiksruimte voorop

Steeds meer merken we de verwevenheid op van onze ruimtelijke impact op landschap, natuur, milieu en klimaat, maar plaatsen we de laatste pas achterop in het vergunningsproces. Niet de weg naar het bereiken van een nieuw evenwicht komt voorop te staan, wel het minimaliseren van de negatieve effecten.

Maar we moeten naar een herstel van het systeem. Niet alleen door vrijwillige projecten, maar door de grote uitdagingen op vandaag te verbinden in oplossingen. Door te bepalen waar er nog milieugebruiksruimte is en waar die overschreden wordt, kan het beleid sturen richting het nieuwe evenwicht. Om dat te bereiken, moeten we af van het gefragmenteerde beleid waarbij het Gewestplan sturend is en moeten we evolueren naar de integratie van doelen voor bijvoorbeeld natuur, water, landbouw, economie, wonen, landschap per deelgebied en binnen het Vlaamse beleid. Enkel zo zullen beleidsintenties effectief landen in resultaten ter plaatse. En als ook onze Franse burens deze visie delen, dan kan de mooie Westhoek ook in de toekomst toeristen blijven ontvangen.